

Mikä ihmeen LAVA?
LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINNIN KÄYNNISTÄMINEN SEURAKUNNASSA

Mari Sunell
Opinnäytetyö, kevät 2015
Diakonia-ammattikorkeakoulu
DIAK Etelä, Järvenpää
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kristillinen lapsi- ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) +
varhaiskasvatuksen ohjaaja +
lastentarhanopettajan kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Sunell, Mari. Mikä ihmeen LAVA? Lapsivaikutusten arvioinnin käynnistäminen seurakunnassa. Diak, Etelä, Järvenpää, kevät 2015, 39 s., 1 liite. Diakoniammattikorkeakoulu, Sosiaalinen koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + varhaiskasvatuksen ohjaaja + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyössä kuvattiin lapsivaikutusten arvioinnin käynnistämisen prosessia seurakunnassa työntekijöiden ja luottamushenkilöiden näkökulmasta. Tavoitteena oli saada työntekijät ja luottamushenkilöt tietoisiksi siitä, mitä lapsivaikutusten arviointi on ja haastaa pohtimaan lasten ja nuorten edun parempaan huomioimista seurakunnassa. Taustatietoa kerättiin selvityksistä ja tutkimuksista, joita aiheesta on tehty sekä kunnallisella että kirkollisella sektorilla. Opinnäytetyö toteutettiin kehittämishankkeena ja siinä on käytetty tutkimuksellisen kehittämistyön periaatteita.

Hankkeessa luotiin työntekijöille ja luottamushenkilöille suunnattu esite, jonka avulla lapsivaikutuksen arviointia esitellään. Esite tehtiin yhteistyössä lapsityön työntekijöiden kanssa. Sen tekemiseen osallistui myös seurakunnan lapsia ja nuoria. Lisäksi pidettiin kaksi lapsivaikutuksen arvioinnin esittelytilaisuutta, toinen työntekijöille ja toinen luottamushenkilöille. Tilaisuuksissa kerrottiin mitä lapsivaikutusten arviointi on ja esiteltiin kirkkojärjestyksen uusi määräys lapsivaikutuksen arvioinnista. Työntekijät ja luottamushenkilöt vastasivat myös kyselyyn lapsivaikutuksen arvioinnin herättämistä tuntemuksista.

Kyselyn tuloksista näkyi, että luottamushenkilöille lapsivaikutusten arviointi oli uusi asia, joka herätti ilon lasten ja nuorten huomioimisesta päätöksenteossa. Työntekijöille aihe oli tutumpi ja se herätti erilaisia ajatuksia. Negatiivisena nähtiin työmäärään mahdollinen lisääntyminen sekä byrokraattisuus. Positiiviseksi nähtiin lasten ja nuorten osallisuuden lisääntyminen ja sen myötä kirkon tulevaisuuden päättäjien huomioiminen jo nyt päätöksenteossa.

Johtopäätöksinä voitiin todeta, että lapsivaikutusten arviointi tarvitsee vielä tarkoitustaan perustelevaa lisätiedottamista. Myös arvioinnin tekemiseen tarvitaan selkeät rakenteet ja säännöllisyyttä. Lapsivaikutusten arviointi voi lisätä yhteistyötä eri työmuotojen välillä. Myös vuorovaikutus päättäjien ja lasten ja nuorten välillä voi lisääntyä. Lasten ja nuorten mielipiteitä kysymällä saadaan tärkeää tietoa heidän toiveistaan ja tarpeistaan. Lapsivaikutusten arviointi lisää lasten, nuorten ja heidän perheiden osallisuutta kirkossa.

Avainsanat: osallisuus, lapsen etu, yleissopimus lapsen oikeuksista

ABSTRACT

Sunell, Mari. What is LAVA? Starting the process of child impact assessment in parish. 39 p., 1 appendix. Language: Finnish. Järvenpää. Spring 2015. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Option in Christian Child and Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of the thesis was to describe the starting process of child impact assessment in the parish. The point of view is in workers and elected officials of the parish. The aim was to tell to them about child impact assessment and to increase conversation about child's best interest. The background studies were made from the inquests and researches from the subject both from community and churchly sectors. The thesis was carried out as a development project, which uses developmental research principals.

In the project was made a brochure for the parish workers and elected official about the child impact assessment. The brochure was made together with children's workers of the parish and also a few children and young people participated in it. Two evenings were held introducing the child impact assessment. One was held for the workers of the parish and the other for elected officials. The participants were told about child impact assessment and what is the meaning of the new order of child impact assessment in church law. They also replied to inquiry about how the child impact assessment made them feel.

The results show that for the elected officials the child impact assessment was a new issue. They were pleased that children and young people will be noticed in decision-making process. The workers of the parish were more familiar with the child impact assessment and caused more mixed thoughts. There was negative feeling about more work and bureaucracy this might bring with it. Also they were glad that participation of children and young people would grow. And it was important to the parish workers that through child impact assessment the future church decision makers will be noticed better.

As a conclusion it can be said that there is a need for more information about the purpose of child impact assessment. Also it needs explicit structures and regularity when doing the evaluation. The child impact assessment can increase co-operation between different work sectors. It can also help with interaction between decision makers and children and youth. When asking opinions from the children and young people, there will originate new useful information about their hopes and needs. The child impact assessment increases participation of children, young people and their families.

Keywords: participation, child's best interest, convention on the Rights of the Child

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	LAPSIVAIKUSTEN ARVIOINTI	6
	2.1 YK:n Lapsen oikeuksien sopimus.....	7
	2.2 Lapsen etu ja osallisuus	8
3	KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITE JA TAUSTA.....	11
	3.1 Tutkimuksellinen kehittäminen.....	11
	3.2 Aiemmat tutkimukset ja hankkeet.....	12
4	LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI KIRKOSSA	14
	4.1 Täydentävä säädös kirkkojärjestykseen.....	14
	4.2 Lapsivaikutusten arvioinnin tekeminen käytännössä.....	15
	4.3 Lapsiasiahenkilö	17
5	KEHITTÄMISHANKKEEN PROSESSIKUVAUS	19
	5.1 Toimintaympäristö	19
	5.2 Hankkeen suunnitelma	20
	5.3 Hankkeen haasteet ja eettisyys.....	22
	5.4 Hankkeen toteutus.....	23
	5.5 Hankkeen arviointi	26
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	33
	LÄHTEET	36
	LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Tänä päivänä kasvatuksen kentällä puhutaan paljon lapsen osallistamisesta ja lapsen oikeudesta saada vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. Lähtökohdat näille tärkeille asioille ovat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. Sopimus edellyttää jäsenvaltioitaan huomioimaan lapsen oikeudet julkishallinnollisessa päätöksenteossa, ja tätä varten on syntynyt erilaisia käytäntöjä ja menetelmiä, joita on alettu kutsumaan lapsivaikutusten arvioinniksi. Lapsivaikutusten arviointi haastaa pohtimaan päätösten vaikutuksia lapsiin ja nuoriin sekä miettimään, mikä on lapselle ja nuorelle parasta. Kuntatasolla lasten ja nuorten kuulemista päätösten edellä on tehty jo jonkin aikaa, mutta lainsäädännössä lapsivaikutuksen arviointia ei ole suoranaisesti huomioitu. Vuoden 2015 alusta tähän on tullut kirkon osalta muutos, sillä evankelis-luterilainen kirkko on lisännyt kirkkojärjestykseen lapsivaikutusten arviointiin velvoittavan täydentävän määräyksen, joka asettaa kirkon edelläkävijäksi lasten ja nuorten edun tarkastelussa.

Tämä opinnäytetyö on kehittämishanke, joka keskittyy kirkolliseen lapsivaikutusten arviointiin (LAVA). Siinä kuvataan erään seurakunnan lapsivaikutusten arvioinnin käynnistämistä. Hankkeen tavoitteena oli tehdä työyhteisö ja luottamushenkilöt tietoisiksi siitä, mitä lapsivaikutusten arviointi on ja myös herättää keskustelua siitä, miten lasten ja nuorten etu huomioidaan entistä paremmin seurakunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa. Lapsivaikutuksen arviointiin tutustumisen tueksi luotiin esite yhteistyössä seurakunnan lapsityön työntekijöiden kanssa. Esitteen luomiseen osallistui myös seurakunnan lapsia ja nuoria kertomalla mielipiteitään seurakunnasta ja kirkosta. Hankkeen tuloksena syntyi tietoa työyhteisön lapsivaikutusten arvioinnin herättämistä ajatuksista. Nämä tiedot hyödyntävät jatkotyöskentelyä, jossa luodaan seurakuntaan oma LAVA-työryhmä ja luodaan rakenteet lapsivaikutusten arvioinnin tekemiseen pysyvänä osana päätöksenteon valmistelua.

2 LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Yleisin määritelmä, jota lapsivaikutusten arvioinnista käytetään on YK:n lapsen oikeuksien komitean laatima. Komitean mukaan lapsivaikutusten arviointia on se, että olemassa olevia ja valmisteilla olevia hallinnollisia ohjelmia, lainsäädäntöä ja muutoksia tarkastellaan niiden lapsiin kohdistuvien vaikutusten osalta. Myös maahanmuutto, liikenne, sosiaalinen turvallisuus, verot ja ympäristöön liittyvät asiat tulisi punnita lapsivaikutukset huomioiden. (Alila 2011, 13.)

Lapsivaikutusten arvioinnin perusteet pohjautuvat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. Suomen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa lapsivaikutusten arvioinnin käyttö on kuitenkin vielä harvinaista. Oma, YK:n lapsen oikeuksista erillistä, lainsäädäntöä lapsivaikutusten arvioinnista ei ole olemassa, mutta Suomen perustuslaki, nuorisolaki ja lastensuojelulaki sisältävät kuitenkin lapsen kuulemisen, osallisuuden ja edun huomioimisen melko hyvin. (Alila 2011, 16.) Suomessa ei ole käytössä yksiselitteistä määritelmää lapsivaikutusten arvioinnista. Kukin julkishallinnollinen taho, joka käyttää lapsivaikutusten arviointia päätöksenteossaan, on määritellyt sen omin sanoin. Esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee lapsivaikutusten arvioinnin olevan yhteiskunnallisten päätösten arvioimista lasten kannalta huomioiden myös lapsen oman arvioin vaikutuksista. (Alila 2011, 14.)

Suomen evankelis-luterilainen kirkko määrittelee lapsivaikutusten arvioinnin työkaluksi ja menetelmäksi, jolla toimintaa ja päätöksiä tarkastellaan lapsen ja nuoren edun näkökulmasta. Kirkon lapsivaikutusten arviointi eli LAVA on ennakoarviointia päätöksiä valmisteltaessa ja sen toteutumisesta vastaa päätösehdotuksen valmistelija. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa - ohjeistus 2015, 6.) Yhdistävää eri tahojen lapsivaikutusten arvioinnin määritelmässä on, että niissä painotetaan erityisesti lapsen ja perheiden hyvinvointia ja etua. Myös lapsen oman osallisuuden painotus näkyy määritelmässä. (Alila 2011, 14.)

Kuten arviointia yleensäkin, voidaan lapsivaikutusten arviointia tehdä kolmessa eri vaiheessa päätöksentekoa. Ennen päätöstä voidaan tehdä ennakoarviointia ja päätöksen aikana voi tehdä prosessiarviointia. Myös päätöksen jälkeen voidaan arvioida, jolloin tätä arviointimuotoa kutsutaan seurannaksi. (Taskinen 2006, 10.) Kunnissa yleisin tapa on ennakoarviointi ja siinä painotetaan erityisesti lasten ja nuorten näkökulman tavoittamista (Heinämäki & Kauppinen 2010, 6).

Tällä hetkellä Suomessa valmistellaan uutta varhaiskasvatuksen lakia ja myös tässä yhteydessä lapsivaikutusten arviointi on tullut puheeksi. Apulaisprofessori Suvianna Hakalehto-Wainio Itä-Suomen yliopistosta on esimerkiksi huolissaan siitä, ettei lain valmistelutyöryhmässä tunneta tarpeeksi hyvin YK:n lapsen oikeuksia juridisessa mielessä. Lapsivaikutusten arviointi pitäisi saada mukaan hallintolakiin, pelkkä yleissopimus ei riitä takaamaan, että lapsivaikutusten arviointia toteutetaan. (Hakalehto-Wainio 2014, 1 i.a.)

2.1 YK:n lapsen oikeuksien sopimus

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on ihmisoikeussopimus, joka koskee alle 18-vuotiaita lapsia. Siinä kuvataan lapsille kuuluvat ihmisoikeudet ja asetetaan valtioille ensisijainen vastuu oikeuksien toteutumisesta. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista i.a.) YK:n lapsen oikeuksien sopimus on tullut voimaan vuonna 1989 ja Suomi on ratifioinut sen vuonna 1991. Se on kaikkein laajimmin hyväksytty ihmisoikeussopimus maailmassa. (Nieminen 2000, 36.) YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen tarkoituksena on turvata lapsen erityinen suojelu ja etu. Sopimus sisältää 54 artiklaa, jotka määrittelevät lapsen oikeudet. Tärkeimmät niistä ovat neljä niin sanottua yleisperiaatetta:

1. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Ketään ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiensa ominaisuuksien, mielipiteiden tai alkuperän vuoksi. (Artikla 2).
2. Lapsia koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu. Aikuisten tulee arvioida, mikä on kussakin tilanteessa lapselle parasta ja haettava sen mukaisia ratkaisuja. Lapsen etu toteutuu, kun kaikki lapsen oikeudet otetaan

huomioon ja edistetään lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Artikla 3)

3. Lapsella on oikeus hyvään elämään, henkiinjäämiseen ja yksilölliseen kehittymiseen. Lapsen hyvään elämään kuuluu niin ruumiillinen, henkinen, hengellinen, moraalinen kuin sosiaalinenkin kehitys. (Artikla 6).

4. Lapsen näkemykset tulee selvittää ja ottaa huomioon. Lapsella on oikeus vapaasti ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Lapsen mielipide on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Artikla 12). (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 15.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea, jolle valtiot ovat velvollisia raportoimaan lasten edun hyväksi tehdystä toiminnastaan. Lapsen oikeuksien komitea suosittaakin arvioimaan lapsivaikutuksia silloin, kun suunnitellaan tai päätetään uusia toimintaohjeita, lainsäädäntöjä ja määräyksiä, talousarvioita tai organisaatiouudistuksia. Nämä tehtävät koskevat myös paikallista tasoa. (Taskinen 2006, 4.)

2.2 Lapsen etu ja osallisuus

YK:n lapsen oikeuksien sopimus ei erikseen määrittele mitä lapsen etu varsinaisesti on, mutta artikla kolme kuitenkin määrittää keitä lapsen edun valvominen koskee. Näitä tahoja ovat julkisen ja yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten ja hallintoviranomaisten sekä lainsäädäntöelinten tahot. Edellä mainittujen tulee toimissaan huomioida ensisijaisesti lapsen etu. Lapsen edun määrittely onkin mutkikasta, sillä sen vaikutukset ovat aina tilannekohtaisia. Erityisesti lapsen ja vanhempien oikeudet ovat lapsen etua määriteltessä aina lähellä toisiaan, ja joskus lapsen etu voi tarkoittaa vanhempien oikeuksien rajoittamista. (Nieminen 2000, 42.)

Lapsen edun käsitettä kuvaa englannin ja ruotsin kielen vastaavan sanan suomennos, sillä ”*child’s best interest*” ja ”*barnets bäst*” suoraan käännettynä suomen kielelle ovat lapsen paras. Lapsen eduksi voidaan siis määritellä, se että aikuisten velvollisuutena on etsiä lapsen parasta jokaisessa tilanteessa. Lapsen etu edellyttää objektiivista arviointia lapsen parhaasta, mikä ei ole aina

helppoa. Objektiiivisuutta voidaan lisätä, kun mahdollisimman avoimesti ja monen eri tahon toimesta puhutaan julkisesti lapsen edusta. Mitä useampi taho tulee samaan tulokseen lapsen edusta, sen todennäköisemmin on saatu määrittely lapsen edusta, joka on mahdollisimman objektiivinen. (Aula 2011, 1-2 i.a.)

Osallisuus määritellään johonkin kuulumiseksi ja mukana olemisen tunteeksi, johon liittyy vaikuttamisen mahdollisuus. Lapset ja nuoret ovat toiminnan kohteena olon lisäksi myös toimijoita. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 21.) Lapsen osallisuus on tärkeä osa YK:n lapsen oikeuksien periaatteita. Artiklassa 12 sanotaan:

Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista i.a.)

Artiklat lapsen edusta ja lapsen kuulemisesta täydentävät toisiaan, sillä lasten ja nuorten mielipiteet vaikuttavat tietoon lapsen edusta. Se ei kuitenkaan tarkoita, että lapsen mielipide on yhtä kuin lapsen etu. Lasta pitää myös suojella liialta vastuulta. Aikuisten vastuulla on tehdä lopulliset päätökset. (Aula 2011, 2-3 i.a.)

Päätöksenteon yhteydessä osallisuus voidaan jakaa neljään tasoon. Ensimmäinen taso on tulla tietoisiksi tulevasta päätöksestä, toinen taso on mahdollisuus ilmaista näkemyksensä kyseisestä asiasta. Kolmannella tasolla ilmaistu näkemys otetaan huomioon päätöstä tehdessä ja neljännellä tasolla ollaan päätöksentekijöitä. Verratessa tätä YK:n lapsen oikeuksien artiklaan 12, lapset pystyvät muodostamaan mielipiteen ja ovat siten oikeutettuja päätöksenteon kolmeen ensimmäiseen tasoon. Itse päätöksenteko jää kuitenkin aikuisten vastuulle. (Lansdown 2010, 13.)

Lapsilla on oikeus osallistua, mutta heitä pitää myös suojella. Tämä tekee lapsen osallisuudesta erityistä. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisstrategiassa lapsen osallisuus on tärkeässä osassa. Osallisuuden tavoitteena kehittämissasiakirjassa on lasten aktiivinen osallistuminen seurakuntaelämään, myös sen suunnitteluun sekä toteutukseen. (Lapsi on osallinen 2008, 32.) Kehittämissasiakirjan täydentäjäksi kirkkohallitus on julkaissut Lapset seurakuntalaisina -mietinnön, jossa osallisuus on viety vielä pidemmälle. Siinä osallisuudessa tavoitellaan lasten lisäksi myös koko perhettä. Toiminnan lähtökohtina tulisi olla perheiden toiveet ja kiinnostuksenkohteet yhdistettynä kirkon lapsi- ja perhetyön tavoitteisiin. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 24.)

Lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämisessä pitää huomioida lapsen ikä ja kehitystaso. Lapsi kertoo itselleen tärkeitä asioita leikissä ja kuvien avulla. Kuvia voi tehdä itse piirtämällä, valokuvaamalla tai valitsemalla tärkein kuva esille laitetuista vaihtoehdoista. Aikuisen tehtävänä on luoda sopivat puitteet. (Karlsson 2012, 49-50.) Sadutus on koettu myös hyväksi lapsen osallisuuden menetelmäksi. Siinä aikuinen pyytää lasta kertomaan jostain aiheesta sadun, jonka hän lupaa kirjoittaa ylös sana sanalta, mitään muuttamatta. Sen jälkeen aikuinen vielä lukee sadun ääneen ja lapsi saa korjata sitä, jos haluaa. Sadutushetkellä lapsi saa aikuisen jakamattoman huomion ja saa näin kokea kertomuksensa olevan tärkeä. Positiivinen kannustaminen tilanteessa vahvistaa myös lapsen itsetuntoa. (Tuomisto, Korhonen, Viljanen 2014, 13.)

Nuorilta voi mielipiteitä selvittää monin eri tavoin. Erilaiset valmiit tai itse räätälöidyt kyselyt tai haastattelut antavat paljon tietoa nuorten toiveista. Nuorisovaltuuston tai jonkun muun nuorten vaikuttajaryhmän kuuleminen, erilaiset kirjoitelmat ja valokuvaus kertovat paljon nuorille tärkeistä asioista. (Heinämäki & Kauppinen 2010, 6-7). Myös musiikki ja draaman keinot voivat toimia tärkeiden asioiden esille tuomisessa hyvänä välineenä. Nuorille on myös luontevaa vastata verkossa ja sosiaalisessa mediassa erilaisiin kyselyihin. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 22-23.)

3 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITE JA TAUSTA

Kehittämishankkeessa kuvataan erään pirkanmaalaisen seurakunnan lapsivaikutusten arvioinnin käynnistämisen prosessia. Työssä keskitytään tarkastelemaan erityisesti työntekijöiden ja luottamushenkilöiden näkemyksiä heille uudesta työn menetelmästä, lapsivaikutusten arvioinnista.

Hankkeen tavoitteena oli tehdä seurakunnan työntekijät ja luottamushenkilöt tietoisiksi siitä, mitä on lapsivaikutusten arviointi. Tavoitteena oli myös herättää keskustelua työyhteisössä siitä, miten lasten ja nuorten etu voidaan huomioida entistä paremmin seurakunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa. Lapsivaikutusten arvioinnin tunnettavuuden lisäämiseksi oli tarkoitus luoda työntekijöiden ja luottamushenkilöiden käyttöön toimintaohjeistus, jonka avulla jatkossa lapsivaikutusten arviointia voidaan tehdä.

Oma roolini tässä prosessissa on ollut toimia kyseisen seurakunnan lapsiasiahenkilön tehtävässä. Seurakunnassa ei ole ollut aikaisemmin nimettynä työntekijää, joka olisi tarkastellut seurakunnan päätöksentekoa ja toimintaa lasten ja nuorten edun näkökulmasta. Luonnollisesti aikaisempia toimintaohjeita lapsivaikutusten arviointiin ei ole ollut. Tästä tilanteesta lähdettiin kohti lasta ja nuorta tietoisesti huomioivaa seurakuntaa.

Lapsivaikutusten arvioinnin prosessi tulee jatkumaan seurakunnassa tämän opinnäytetyön jälkeenkin. Lapsivaikutusten arvioinnin vaiheiden läpivienti jonkun päätöksen kohdalla ei ehdi mukaan opinnäytetyöhön.

3.1 Tutkimuksellinen kehittämistyö

Tässä kehittämishankkeessa on kyse tutkimuksellisesta kehittämistyöstä. Hankkeessa tavoitellaan organisaation kehittämistä ja uusien käytänteiden toteuttamista. Tutkimuksellinen kehittämistyö pyrkii käytännön parannuksiin ja tätä kautta luomaan uudenlaista ammatillista tietoa. Tutkimuksellisessa

kehittämistyössä täytyy hallita aiheen lisäksi projektityöskentelyn ja kehittämisen taito. Siinä suunnittelulla on iso merkitys ja sen lähtökohtana on ideointi, joka moninaisten kehittäelyvaiheiden jälkeen päättyy lopulliseen suunnitelmaan. Sen jälkeen suunnitelma toteutetaan ja arvioidaan. Tutkimuksellinen kehittämistyö on käytännönläheistä ja uusia ratkaisuja etsivää. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2014, 19-20.) Kehittämistyössä tutkimuksellisuus näkyy siinä, että työssä käytetyt valinnat perustellaan ja dokumentoidaan. Kehittämistä varten hankitaan tietoa sekä tutkimuksista että käytännöstä. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä on tyypillistä, että siinä käytetään monia erilaisia menetelmiä tiedon ja näkökulmien keräämiseksi. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2014, 22.) Tässä kehittämistyössä on käytetty hankkeen arvioinnin tueksi havainnointia ja kyselyjä.

3.2 Aiemmat tutkimukset ja hankkeet

Lapsivaikutusten arviointi on otettu käyttöön vasta 2000-luvulla Suomessa (Alila 2011, 3). Eri kunnat ja kaupungit ovat tehneet jonkin verran omia selvityksiä aiheesta. Erityisesti isot organisaatiomuutokset ovat saaneet päättäjät miettimään myös lapsivaikutuksia. Esimerkiksi nykyinen Äänekosken kaupunki on tehnyt lapsivaikutuksen ennakointi- ja arviointiraportin osana Lavaus-hanketta vuosi kuntien Sumiainen, Suolahti ja Äänekoski yhdistymisen jälkeen (Toikka 2008,1). Raportissa todetaan, että lapsi tarvitsee aikuisilta tukea osallistumiseen, ja aikuisen oma suhtautuminen vaikuttaa siihen miten työläältä lapsen näkökulman selvittäminen tuntuu. Raportissa todetaan myös, että lasten ja nuoren osallisuutta varten kannattaa luoda toimintatavat, jotka tukevat lasten ja nuorten vuorovaikutusta yhdessä päättäjien kanssa mahdollisimman pitkäaikaisesti. (Toikka 2008, 89-90.) Lavaus-hanke toimi taustana Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2010 julkaisemalle työvälineelle, joka nimettiin lapsivaikutusten arvioinniksi kuntapäätöksissä. Sitä käytetään kunnissa ennakkoarvioinnin apuna lapsien, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin parantamiseksi. Työvälineen tekijät painottavat, että arvioinnin pitää olla osa arkista työskentelyä ja sen pitää myös olla säännöllistä. Sivutuotteena syntyy

arvokasta tietoa, jonka seuranta hyödyttää jatkossa lapsiperheiden edun tutkimista. (Heinämäki & Kauppinen 2010, 2.)

Lasten, nuorten ja perheiden politiikkaohjelman toimeksiantamana on tehty tutkimus Lapsivaikutusten arviointi – kansallisia ja kansainvälisiä näkökulmia. Tutkimuksen tarkoituksena oli luoda tietoa kansainvälisistä ja kansallisista määritelmistä ja toteutustavoista lapsivaikutusten arviointia koskien, jotta tieto voisi auttaa kunkin tahon oman mallin luomiseen. Tutkimuksessa todetaan, että lapsivaikutuksen arvioinnin käsite vaatii rajausta ja selkeyttä. Tavoitteena lapsivaikutuksissa nähdään lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuuden ja kuulemisen parantaminen päätöksenteossa. Tutkimuksessa kuvataan myös kansainvälisesti tunnetuimpia lapsivaikutusten arviointiin kehitettyjä välineitä. Erityisesti kansainvälinen järjestö UNICEF on kehittänyt lapsivaikutusten arvioinnin työkalupakin, jossa on kerätty yhteen eri maiden lasten oikeuksien vaikutusten arvioinnin malleja ja menetelmiä. Esimerkiksi Skotlannissa on käytössä niin sanottu SCCYP-malli, jossa on valmiit lomakepohjat ja ohjeet lakien ja päätöksien arviointiin lasten näkökulmasta. Englannissa tehdään arviointia myös ennen lakiesityksien valmistelua. Tosin tähän malliin ei kuulu lapsen tai perheen mielipiteen selvittämistä lainkaan. Irlannissa taas on kehitetty maahanmuuttajaperheille suunnattu arviointimalli. Siinä korostetaan kulttuurisensitiivistä lähestymistapaa ja heikoimmassa asemassa olevien lapsiperheiden edun toteutumista. (Alila 2011, 4, 30, 41 - 46, 68 - 73.)

Myös Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on tehty lapsivaikutusten arviointiin tähtääviä hankkeita ja tutkimuksia. Lapsen osallisuutta korostava Tyttöjen ja poikien oikeudet kirkossa -hanke toimi keväällä 2009 taustana lapsivaikutusten arvioinnin kirkolliskokousaloitteen tekemisessä. Tuomas Kurttila on tehnyt Pro gradu -tutkielman Kirkolliskokouksen saamasta lakialoitteesta. Kurttila (2011, 4) tutki kirkolliskokouksen ja kirkon lähtökohtia lapsivaikutusten arvioinnista muuhun julkisen hallinnon lapsivaikutuksen arviointiin verrattuna. Tutkielman tuloksissa Kurttila (2011, 63) painottaa, että jos lakialoite toteutuu, kirkosta tulee lapsivaikutusten arvioinnin edelläkävijä.

4 LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI KIRKOSSA

Kirkon lapsivaikutusten arviointi, josta käytetään lyhennettä LAVA, määritellään työkaluksi ja menetelmäksi, jolla toimintaa ja päätöksiä punnitaan lapsen ja nuoren etu huomioiden. Samalla toteutetaan YK:n lapsen oikeuksien sopimusta käytännön tasolla ja kirkon omia strategioita sekä kehittämissasiakirjoja. Kirkon lapsivaikutusten arviointi on nimenomaan ennakoarviointia ja se tapahtuu valmistelijan toimesta päätösten valmistelun yhteydessä. Lapsivaikutuksen arvioinnissa lapsi määritellään alle 18 -vuotiaaksi. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa - ohjeistus 2015, 6.)

Lapsivaikutusten arviointiin löytyy teologisia perusteluja ja kirkon itseymmärryksen toteuttamisen mahdollisuuksia. Kirkon tehtävä perustuu kaste- ja lähetyskäskyyn (Matt. 28:18-20), jossa Jeesus kehottaa kastamaan kaikki kansat opetuslapsikseen ja opettamaan heille mihin heidät on kastettu. Jokainen kastettu on näin ollen samanarvoinen ja jokaisen seurakunnan jäsenen tulisi olla yhdenvertainen, ikään katsomatta. Lapsilla on Jeesuksen opetuksissa myös erityisasema. Jeesuksen esimerkin tavoin lapsen paras sekä lasten ja nuorten mielipiteet on hyvä huomioida kirkon toiminnassa ja päätöksenteossa. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 14.)

4.1 Täydentävä säädös kirkkojärjestykseen

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa lapsivaikutusten arviointiin on perehdytty Ruotsin kirkon jalanjäljissä 2000-luvulla. Ruotsin kirkossa annettiin ohjeistus lapsivaikutusten arviointiin (barnkonsekvensanalys) jo vuonna 1999, tosin vain suosituksen tasolla. Mietintö kuitenkin vauhditti Ruotsin kirkossa pohdintaa lapsinäkökulmasta ja lapsen osallisuudesta ja vuoden 2013 alusta lapsivaikutuksen arviointi sai lain voiman Ruotsin kirkossa (Handbook för barnkonsekvenser i svenka kyrkan 2013, 4).

Suomen kirkon keskushallinnon strategioissa ei ole selkeää mainintaa lapsivaikutusten arvioinnista ennen kuin vuonna 2009. Tosin lapsi- ja nuorisotyön asiakirjoissa on aihetta sivuttu erilaisin osallisuuteen suuntaavin materiaalien. (Kurttila 2011, 9, 63.) Lapsivaikutusten arvioinnista tehtiin lakialoite kirkolliskokoukseen keväällä 2009 ja marraskuussa kirkolliskokous antoi kirkkohallitukselle tehtäväksi valmistella käytännön ohjeet lapsivaikutusten arvioimiseksi seurakunnan hallinnossa ja toiminnassa. Tehtäväksi annettiin myös valmistella esitys muutoksista, joita kirkon lainsäädäntö vaatii, jotta lapsivaikutusten arviointi tulisi huomioiduksi. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen ev.lut. kirkossa -luonnos 2014, 4.) Lopullinen päätös lapsivaikutuksen arvioinnin liittämistä kirkkojärjestykseen tehtiin toukokuussa 2014 ja uusi säännös astui voimaan 1.1. 2015 (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 5).

Säännös kirjattiin kirkkojärjestykseen seuraavasti:

23 luku täydentäviä määräyksiä 3§

Lapsen edun edistämiseksi kirkollisen viranomaisen on päätöksen valmistelussa arvioitava ja otettava huomioon sen vaikutukset lapseen. Vaikutusten arvioinnin tekee se viranomainen, joka käsittelee asiaa ensimmäisenä.

Vuoden 2015 alusta kaikkien seurakuntien on tehtävä lapsivaikutuksen arviointia päätöksiä valmistellessaan. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 5.)

4.2 Lapsivaikutusten arvioinnin tekeminen käytännössä

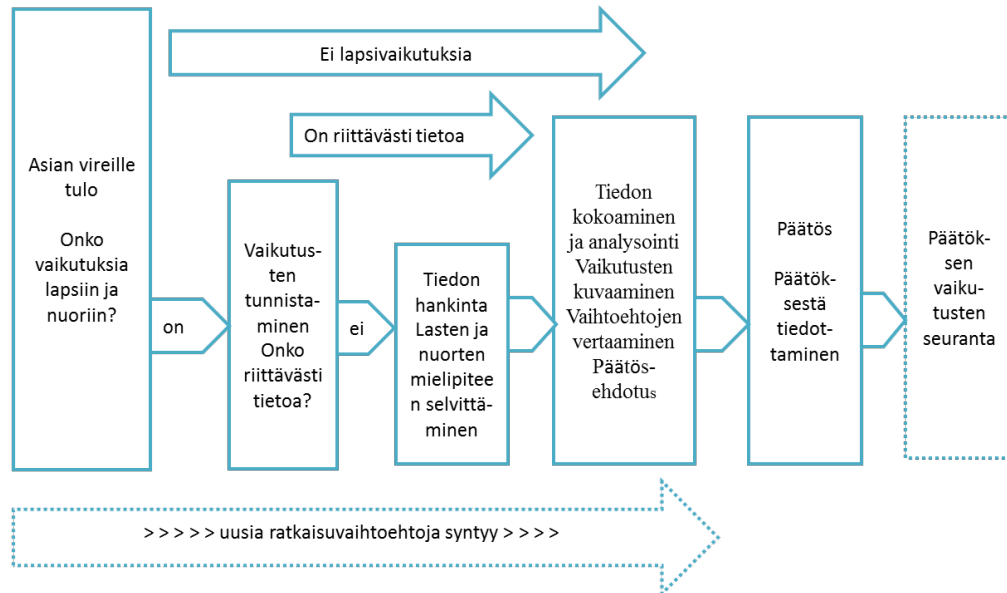
Kirkkohallituksen laatima lapsivaikutusten arviointi -ohjeistus antaa käytännön ohjeet lapsivaikutusten arvioinnin tekemiseen. Lähtöasetelmassa jokin asia tulee vireille. Asia voi olla esimerkiksi jonkun viran lakkauttaminen tai tilan myyminen. Tällöin ensimmäisenä asiaa käsittelevä valmistelija on vastuussa lapsivaikutusten arvioinnin tekemisestä. Hänen tehtävänä on arvioida, onko kyseisellä asialla välittömiä tai välillisiä vaikutuksia lapseen ja nuoriin. Tässä vaiheessa valmistelija voi käyttää apunaan niin sanottua tarkistuslistaa, joka auttaa selvittämään onko päätöksellä vaikutuksia lapseen ja nuoriin.

Tarkistuslistan kysymykset koskevat lapsen ja nuoren kokonaisvaltaista hyvinvointia, turvallisuutta, mahdollisuutta osallistua toimintaan, mahdollisuutta ilmaista mielipiteensä, vaikutuksia perheisiin tai lasten ja nuorten yhdenvertaisuuteen. Jos valmistelija havaitsee, että vaikutuksia ei ole, tämä todetaan ja valmistelut jatkuvat kuten ennenkin. Jos vaikutuksia lapsiin ja nuoriin havaitaan, aloitetaan lapsivaikutusten arviointi. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 9-13.)

Lapsivaikutusten arvioinnin laajuus mietitään erikseen jokaisen esille tulevan asian kohdalla. Päätettävänä on myös, millä keinoin arviointi toteutetaan ja miten siihen tarvittava tieto kerätään. Tämä vaihe aloitetaan pohtimalla, mitä tietoa asiasta on jo olemassa ja onko tietoa riittävää? Olemassa olevaa tietoa löytyy erilaisista tilastoista, esimerkiksi kouluterveyskyselystä, tai aikaisemmin kerätystä palautteesta asiaan liittyvältä alueelta tai ikäryhmältä. Asiantuntevaa tietoa saa myös kasvatuksen työntekijöiltä tai lapsiasiahenkilöltä. Jokaiseen lapsivaikutusten arviointiin ei välttämättä kuulu lasten ja nuorten suora kuuleminen. Laajemmissa päätettävissä asioissa, esimerkiksi leirikeskukseen myymisen yhteydessä, kannattaa kuitenkin kysyä mielipiteet myös suoraan lapsilta ja nuorilta. Tähän voi käyttää apuna erilaisia osallisuutta lisääviä menetelmiä, joita ainakin kasvatuksen työntekijät käyttävät paljon työssään. Lasten ja nuorten mielipiteiden kysymisen tai muun taustatiedon keräämisen jälkeen tulokset tiivistetään ja kiteytetään valmistelijan avuksi. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 9-13.)

Tiedon keräämisen jälkeen analysoidaan ja vertaillaan saadun tiedon perusteella eri vaihtoehtoja päätösehdotukselle. Valmistelija voi käyttää tässä apunaan kirkkohallituksen ohjeistukseen kerättyjä valmiita lomakkeita vertailun välineenä. Tämän jälkeen valmistelija tekee päätösehdotuksen, jossa on huomioitu lapsivaikutusten arviointi. Jos valmistelija päätyy ehdotukseen, joka ei ole lapsen edun kannalta paras vaihtoehto, täytyy se myös perustella. Tässä yhteydessä pitää myös kuvata mahdollisten haittavaikutuksien lieventämiskeinot. Sitten tehdään päätös ja siitä tiedotetaan myös päätökseen mielipiteensä antaneille lapsille ja nuorille. Päätöksen jälkiseurannan voi tehdä esimerkiksi seurakunnan vuosittaiseen toimintakertomukseen. Lapsivaikutusten

arvioinnin tekemättä jättäminen antaa mahdollisuuden päätöksen valitusprosessiin. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 9-13.)



Kuvio 1. Lapsivaikutusten arviointi osana päätöksentekoa (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa –ohjeistus 2015, 13).

4.3 Lapsiasiahenkilö

Seurakuntia on kehoitettu valitsemaan keskuudestaan yksi tai kaksi lapsiasiahenkilöä, joiden tehtävänä on pitää esillä lapsen ja nuoren etua sekä osallisuuden näkökulmaa seurakunnan toiminnassa ja päätöksenteossa. Lapsiasiahenkilöinä voivat olla työntekijä, luottamushenkilö tai molemmat. (Lapsivaikutusten arviointi -ohjeistus 2015, 10.) Lapsiasiahenkilöinä toimii tällä hetkellä 150 seurakunnassa yli 200 henkilöä (Lapsivaikutukset, lapsiasiahenkilö i.a.).

Kirkkohallituksen lapsivaikutusten arviointi -ohjeistus antaa esimerkin lapsiasiahenkilön tehtäväkuvasta. Esimerkissä lapsiasiahenkilö voi toimia YK:n lapsen oikeuksien sekä lasten ja nuorten asioiden asiantuntijana ja näin auttaa päätöksien valmistelijoita tarvittaessa. Lapsiasiahenkilö voi kouluttaa itseään ja pitää muutkin seurakunnassa ajan tasalla LAVA:n suhteen. Lapsiasiahenkilö voi

osallistua lapsivaikutusten arvioinnin prosessiin toteuttamalla esimerkiksi lasten ja nuorten mielipidekyselyn. Tämän lisäksi tehtävää hoitava henkilö voi tarkkailla kirkkoneuvoston esityslistan asioita niin, että lapsiin ja nuoriin liittyvien päätösten kohdalla on muistettu tehdä lapsivaikutusten arviointi. Ohjeistus kehottaa kuitenkin seurakuntia luomaan lapsiasiahenkilön tehtävänkuvan ja toimivallan selkeäksi, jottei koko vastuu lapsivaikutusten arvioinnista tule lapsiasiahenkilön harteille. (Lapsivaikutusten arviointi -ohjeistus 2015, 11.)

5 KEHITTÄMISHANKKEEN PROSESSIKUVAUS

Työnkuvaani liitettiin vuonna 2012 seurakunnan lapsiasiahenkilön toimenkuva. Tutustuessani lapsiasiahenkilön tehtäviin ja oltuani valtakunnallisessa lapsiasiahenkilöiden seminaarissa havahtuin miettimään, miten lapsivaikutusten arvioinnin saa parhaiten esille työyhteisössä. Aloin myös pohtia, miten herätellään työntekijöitä ja luottamushenkilöitä ajattelemaan seurakunnan toimintaa ja päätöksentekoa lasten ja nuorten edun näkökulmasta. Pohdintani tuloksena päätin aloittaa lapsivaikutusten arvioinnin prosessin käynnistämisen työyhteisössäni sekä tehdä toimintaohjeen, jonka avulla lapsivaikutusten arviointia voi työyhteisössä esitellä ja tehdä.

5.1 Toimintaympäristö

Kehittämishankkeen toimintaympäristönä on maantieteellisesti laajalla alueella toimiva, yli 20 000 jäsenen, pirkanmaalainen seurakunta. Työntekijöitä tässä seurakunnassa on lähes sata. Seurakunnan toimintatiloja on kaikkiaan 16 eri rakennuksessa. Kirkkoja on kolme ja seurakuntakoteja on seitsemän. Lisäksi seurakunnalla on oma leirikeskus, kappeli, rukoushuone, nuorisotila, seurakuntakeskus sekä kahvila. (Hallinto ja toimitilat i.a.)

Seurakunta toimii luonnollisesti koko kunnan alueella. Asukkaita kunnassa on yli 30 000 ja perheitä kunnassa asuu vähän alle 9000. Alle 14-vuotiaita kunnan asukkaista on 20,4 prosenttia. (Tilastokeskus, kuntatiedot i.a.) Näin ollen kyseessä on lapsivoittoinen kunta, jonka asukkaat tarvitsevat paljon lapsille ja perheille suunnattuja palveluja.

Seurakunnan kirkkovaltuustoon kuuluu 33 jäsentä. Kirkkovaltuusto päättää tärkeimmät taloutta ja viranhaltijoita koskevat päätökset. Kirkkovaltuusto valitsee kymmenen jäsentä kirkkoneuvostoon, jonka puheenjohtajana toimii kirkkoherra. Kirkkovaltuusto voi delegoida päätösvaltaansa johtosäännöillä kirkkoneuvostolle sekä johtokunnille. Kirkkoneuvoston tehtävänä on valmistella

kirkkovaltuustossa käsiteltävät asiat sekä huolehtia päätettyjen asioiden toteutumisesta. Lisäksi kirkkoneuvostolla on apunaan kolme johtokuntaa. Ne ovat palvelun, kasvun ja yhteyden johtokunnat. Lapsi-, varhaisnuoriso-, nuoriso- sekä rippikoulutyö kuuluvat kasvun johtokuntaan. (Seurakunta, päätöksenteko i.a.)

Seurakunnan lapsityön alaisuuteen kuuluvat päiväkerhoto, pyhäkoulutyö sekä iltapäiväkerhoto. Lapsityöstä vastaa johtava lapsityönohjaaja ja lapsityön tekijöinä toimivat 19 lastenohjaaja sekä lapsityön tiimi. Lapsityön tiimiin kuuluu johtavan lapsityönohjaajan lisäksi kaksi lapsityönohjaajaa, lapsityön teologi sekä perhediakoni.

5.2 Hankkeen suunnitelma

Hankkeen alkuperäinen suunnitelma oli tehdä selkeä toimintaohje, miten lapsivaikutusten arviointia tulisi tehdä seurakunnassa. Tavoitteita hahmotellessani valitsin työntekijöiden ja luottamushenkilöiden näkökulman tarkastelun kohteeksi. Päädyin tähän siksi, että työntekijät ja luottamushenkilöt ovat avainasemassa suunniteltaessa seurakunnan toimintaa ja päätöksentekoa. Suurimpana kysymyksenä mielessäni oli, miten työyhteisö saadaan tietoisiksi siitä, mitä lapsivaikutusten arviointi on ja miten lasten ja nuorten etu tulee huomioida entistä paremmin toiminnassa ja päätöksenteossa. Nämä kysymykset muotoutuivatkin johtaviksi tavoitteiksi hankkeelle.

Tutkin lapsivaikutusten arviointiin liittyviä tai sitä sivuavia aiempia hankkeita, tutkimuksia ja selvityksiä, jotta löytäisin menetelmiä ja välineitä tavoitteiden saavuttamiseksi. Tässä yhteydessä löysin Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän luoman Lapset ja seurakunnallinen päätöksenteko -tiedotteen. Tiedotteessa on ensin esitelty lapsinäkökulmaa ja sen jälkeen on kerrottu lyhyesti myös lapsivaikutusten arvioinnista. Siinä on myös lasten ja nuorten kommentteja seurakunnan toiminnasta ja kaikki tämä on tuotu esille värikkäästi ja iloisella tavalla. (Lapset ja seurakunnallinen päätöksenteko i.a.) Tämä tiedote mukanani menin seuraavaan lapsityöntiimi kokoukseen ja

ehdotin, että lähtisimme etsimään samansuuntaista näkökulmaa toimintaohjeeseemme. Yhteisen pohdinnan tuloksena päätimme ottaa lapset ja seurakunnallinen päätöksenteko -tiedotteen meille malliksi oman tuotoksen tekoon. Sovimme, että luon toimintaohjeesta luonnoksen, joka arvioidaan koko lapsityön henkilökunnan toimesta. Arviointi luonnoksesta tehtäisiin kyselyn avulla. Toimintaohjeen tekemiseen ajateltiin pyytää myös seurakuntamme nuorisotyön työntekijät mukaan, sillä lapsivaikutusten arviointi koskettaa kaikkia alle 18 -vuotiaita.

Hankkeen lopullinen suunnitelma valmistui monien vaiheiden jälkeen. Tämä johtui siitä, että kirkolliskokous päätti toukokuussa 2014 lisätä lapsivaikutusten arvioinnin kirkkojärjestykseen. Tämä tieto muutti alkuperäisen suunnitelmani näkökulmaa. Nyt olinkin tekemässä työntekijöitä ja luottamushenkilöitä tietoisiksi asiasta, joka tulee vaikuttamaan heidän työnsä tekemiseen kirkkolain muutoksen voimalla. Suunniteltu toimintaohje muuttui tässä yhteydessä esitteeksi, joka kertoo lapsivaikutusten arvioinnista ja tulevasta kirkkojärjestyksen määräyksestä. Vasta uuden kirkkojärjestyksen pykälän voimaan astumisen jälkeen on mahdollista tehdä selkeät toimintaohjeet lapsivaikutusten arviointiprosessi etenemisestä kokonaisuudessaan. Toimintaohjeen hylkäämiseen vaikutti sekin, että uudet luottamushenkilöt aloittavat tehtävässään vuoden 2015 alusta. Tässä vaiheessa oli tärkeää tiedottaa tulevan määräyksen sisällöstä ja tavoitteista sekä yleisesti lapsivaikutusten arvioinnista.

Esitteen tavoitteeksi asetin, että sen avulla työntekijät ja luottamushenkilöt pystyvät tiivistetyssä muodossa lukemaan mitä lapsivaikutusten arviointi on. Lisäksi halusin, että esite herättää lukijan pohtimaan lapsen ja nuoren etua ja tasa-arvoista seurakunnan jäsenyyttä. Tavoitteena myös osoittaa lapsen ja nuoren osallisuuden tärkeys. Lisäksi esitteeseen tulisi seurakuntamme lasten ja nuorten kommentteja seurakunnan toimintaan liittyen. Muutenkin sekä lasten että nuorten näkökulma tulisi näkyä esitteessä selkeästi esimerkiksi kuvavalinnoissa. Esitteen valmistumisajankohdaksi päätin vuoden 2015 alun, jolloin uusi laki astuu voimaan.

Lopullisessa suunnitelmassa huomioin myös sen, että pelkkä esite ei tule riittämään tavoitteiden saavuttamiseksi. Työntekijät ja luottamushenkilöt täytyy saada myös lapsivaikutuksen arvioinnin toteuttamisen vaiheista tietoiseksi. Esitteessä ei käydä vaihe vaiheelta lapsivaikutuksen arviointia läpi, koska silloin esite muuttuisi laajaksi ohjevihoksi. Tiedon lisäämiseksi suunnittelin LAVA:n esittelyhetket erikseen työntekijöille ja luottamushenkilöille. Ajankohdaksi esittelyhetkille päätin vuoden 2015 alku ja niissä tehdään myös kysely, jonka avulla arvioin työntekijöiden ja luottamushenkilöiden näkemyksiä lapsivaikutusten arvioinnista. Kyselyn kysymykset tulisivat olemaan avoimia, jotta vastaajien erilaiset ajatukset pääsevät parhaiten esille. Kysymysten asettelulla tavoittelin tietoa siitä, kuinka uusi asia lapsivaikutusten arviointi vastaajille on ja mitä ajatuksia se heillä herättää. Halusin myös tietää miten paljon vastaajat jatkossa toivovat asiaa käsiteltävän. Kyselyyn valikoin seuraavat kysymykset:

- Onko LAVA sinulle entuudestaan tuttu, ymmärsitkö idean?
- Mitä ajatuksia LAVA sinussa herättää?
- Miten LAVA:n käyttö tulee mielestäsi hyödyksi seurakunnalle?
- Kuinka usein LAVA:sta pitäisi mielestäsi muistutella työntekijöitä ja luottamushenkilöitä?

5.3 Hankkeen haasteet ja eettisyys

Hankkeen haasteeksi ajattelin työntekijöiden ja luottamushenkilöiden mahdolliset ennakoasenteet lapsivaikutusten arviointia kohtaan. Pohdin, että lapsivaikutusten arviointia tullaan mahdollisesti pitämään liian työläänä ja aikaa vievänä. Riskinä pidin sitä, että lapsivaikutusten arviointi voi jäädä vain paperiksi hyllyyn, jota vilkaistaan jos muistetaan. Tällöin se ei saisi oikeaa muutosta työkäytänteissä aikaan. Oma haasteensa oli myös siinä, että lähes sadan työntekijän seurakunnassa on hidasta saada työntekijät tietoiseksi lapsivaikutuksen arvioinnista sekä lapsen ja nuoren edun näkökulmasta.

Kehittämishankkeen eri vaiheet oli suunniteltu eettisyys huomioiden. Esitteeseen valikoidut kuvat ja logot ovat seurakunnan viestintästrategian ja

graafisen ohjeistuksen mukaisia. Kuvat on otettu viestinnän ohjeistamasta ilmaisesta kuvapankista ja seurakunnan logoja on käytetty viestintätoimiston luvalla. Teksti esitteeseen on kirjoitettu kirkkohallituksen lapsivaikutuksen arvioinnin ohjeistusta mukaillen. Lasten ja nuorten kommenttien keräämisen yhteydessä heille kerrottiin, mihin mielipiteitä kerätään ja ettei vastaajaa pysty kommentteista tunnistamaan. Kyselyä tehdessä kerrottiin osallistujille, että sen vastauksia hyödynnetään opinnäytetyössä ja vastaajat säilyvät anonyymeinä. Myös oma asemani hankkeessa työyhteisön jäsenenä täytyi tiedostaa ja sen vaikutukset huomioida esimerkiksi kyselyjen vastauksissa.

5.4 Hankkeen toteutus

Kehittämishankkeen toteutus alkoi keväällä 2014. Aloitin lapsivaikutusten arvioinnin esitteen hahmottelemisen ja kerroin lastenohjaajien kokouksessa, että syksyllä he saavat arvioitavakseen esitteen luonnoksen, johon toivon heiltä kriittistä palautetta. Samalla kerroin heille lapsivaikutusten arvioinnista, jotta asia tulee heille tutuksi. Samana keväänä osallistuin nuorisotiimin kokoukseen, jonka alussa esittelin LAVA:n nuorisotyönohjaajille ja tiimiin kuuluville kahdelle teologille. Tarjosin mahdollisuutta yhteistyöhön varsinaisen esitteen tekemisessä. Vastaanotto oli ystävällinen, mutta yhteiseen esitteen tekoon nuorisotiimi ei lähtenyt mukaan. Nuorisotiimin jäsenet totesivat, että jos lapsityön puolella tehdään esite, se varmasti sopii myös nuorisotyön puolelle sellaisenaan käytettäväksi.

Kesän 2014 aikana **esitteen** tekstisisältö hahmottui ja valitsin esitteen neljä pääotsikkoa. Otsikot olivat: Mikä ihmeen LAVA?, Sallikaa lasten tulla, Sinä päätät paljosta ja Tuntosarvet pystyyn. Otsikoilla halusin jakaa esitteen sisällön osiin. Päätin aloittaa LAVA:n esittelyllä ja sen jälkeen muistuttaa lasten ja nuorten oikeuksista olla täysivaltaisia seurakunnan jäseniä. Sinä päätät paljosta -otsikon alla herättelen päättäjiä miettimään, kuinka monenlaisia päätöksiä he tekevät lapsiin ja nuoriin liittyvistä asioissa. Tuntosarvet pystyyn – otsikon alla kuvaan, kuinka lapsi ja nuori voidaan huomioida käytännön tasolla seurakunnan toiminnassa.

Elokuussa 2104 jatkui esitteen muokkaaminen eteenpäin. Lasten ja nuorten kommentteja varten pohdin kysymysten asettelua ja miten saan eri-ikäisten lasten näkökulmia parhaiten esille. Tässäkin vaiheessa lapset ja seurakunnallinen päätöksenteko -tiedote auttoi minua. Valitsin kohderyhmiksi seurakunnastamme yhden päiväkerhoryhmän, yhden iltapäiväkerhoryhmän sekä kymmenen nuorta, jotka olivat olleet kesällä perheleirillä isosina. He vastasivat seuraaviin kysymyksiin: Mikä on seurakunta? Kotoisa kirkko on? Kivointa perheen kanssa on? Reilua on? Toivon seurakunnalta? Näistä vastauksista valitsin esitteen jokaiselle aukeamalle 5-8 vastausta, joiden perässä näkyy vastaajan ikä ja sukupuoli. Esitteeseen valikoin ne vastaukset, joissa näkyi jokin asia, joka erityisesti käsittelee seurakuntaelämää. Valitsin myös jokaisen kysymyksen kohdalle kaikenikäisten lasten ja nuorten vastauksia.

Lokakuuhun 2014 mennessä minulla oli valmiina luonnos, jonka vein lastenohjaajien kokoukseen saadakseni siitä palautetta. Jokainen lastenohjaaja sai esitteen luettavakseen ja keräsin heiltä anonyymiä palautetta esitteen kehittämiseksi muutaman kysymyksen avulla. Kysyin mielipiteitä esitteen tekstin ymmärrettävyydestä, yleisilmeestä, erityisesti kuvien käytöstä sekä lasten ja nuorten vastausten sijoittelusta. Lisäksi kysyin vielä tarvitaanko luottamushenkilöille heidän mielestään oma esite vai sopiiko tämä sama esite sekä työntekijöille että luottamushenkilöille. Esitteen tekstin selkeydestä ja ytimekkyydestä ja erityisesti lasten ja nuorten kommentteista tuli hyväksyvää palautetta. Esiteluonnoksen kehityskohteiksi kuvattiin kuvien ja fontin valintoja sekä LAVA:n konkreettisen tekemisen selkeyttäminen. Saman esitteen todettiin sopivan sekä työntekijöille että luottamushenkilöille. Palautteiden pohjalta muokkaisin esitettä toivottuun suuntaan. Lopullinen esite valmistui vuoden 2015 alussa ja sen ulkoiseen taittoon sain graafisen alan ammattilaiselta apua.

Seuraavaksi pidin helmikuun 2015 alussa **LAVA:n esittelyhetket** erikseen työntekijöille ja luottamushenkilöille. Sain käyttööni lapsivaikutusten arviointi power point -diat Kirkkohallituksesta, joiden avulla etenin esittelyhetkissä. Tavoitteenani oli saada selville myös palautetta ja tuntemuksia näistä esittelyhetkistä, joten teetin sekä työntekijöille että luottamushenkilöille kyselyn

esittelyhetkien päätteeksi. Työntekijät ja luottamushenkilöt vastasivat samoihin kysymyksiin.

Ensimmäinen esittelyhetki oli työntekijöille työntekijäkokouksessa, painotuksena erityisesti työntekijän näkökulma aiheeseen. Työntekijät saivat juuri valmistuneen esitteen ja kerroin heille mistä LAVA:ssa on kyse. Keskustelun keskiössä olivat kysymykset siitä, millaisia muutoksia tämä täydentävä määräys kirkkojärjestyksessä tuo kunkin työntekijän työkenttään sekä millaisilla välineillä lasten ja nuorten osallisuutta voidaan lisätä. Esittelin YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet, erityisesti artikkelit lapsen edusta ja lapsen oikeudesta tulla kuulluksi itseään koskevissa päätöksissä. Kävin myös LAVA:n kokonaisuuden vaiheet kohta kohdalta läpi. Tähän kaikkeen käytin yli tunnin työkokouksen aikaa. Työntekijäkokouksessa oli paikalla 19 työntekijää ja tilaisuuden päätteeksi he kaikki vastasivat kyselyyn, jonka tuloksia esittelen hankkeen arvioinnissa.

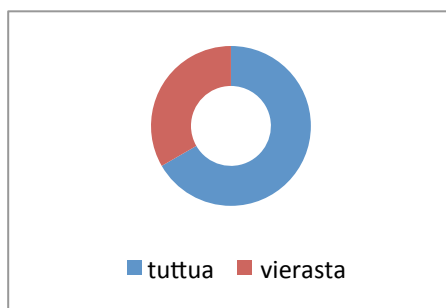
Seuraavana iltana esittelin lapsivaikutusten arviointia uusien luottamushenkilöiden koulutusillassa. Aiheeni oli kokouksen ensimmäinen ja sain käyttää siihen puoli tuntia. Myös luottamushenkilöt saivat esitteen ja kerroin heille LAVA:n lähtökohdista ja sisällöstä. Painotin esittelyssäni lapsen oikeutta ilmaista mielipiteensä häntä koskevissa päätöksissä ja lasten tasavertaista seurakuntalaisuutta. Esittelin myös kohta kohdalta lapsivaikutusten arvioinnin tekemiseen vaiheet. Esitin tilaisuudessa myös pyynnön saada luottamushenkilöistä jonkun parikseni lapsiasiahenkilön tehtävään. Esittelin lapsiasiahenkilön tehtäviä ja kerroin, että olen valmis perehdyttämään työparini yhteiseen työhön. Tehtävä herätti kyllä mielenkiintoa, mutta en saanut ketään lupautumaan tehtävään heti. Keskustelussa ilmenikin, että tehtävän arvioitiin olevan kovin työläs. Esittelyn päätteeksi oli hetki aikaa kysymyksille ja kyselyn tekemiselle. Luottamushenkilöiden koulutusillassa oli paikalla 22 luottamushenkilöä.

5.5 Hankkeen arviointi

Kehittämishankkeen tavoitteiden saavuttamisen kriteereinä tarkastelen esittelyhetkien lopussa tehdyn kyselyn tuloksia sekä lapsivaikutusten arvioinnin esitteen ja esittelyhetkien onnistumista. Myös hankkeen eettisyyden arviointi ja vaikutukset jatkotyöskentelyyn toimivat kriteereinä onnistumiselle. Tarkastelen myös esittelyhetkien päätteeksi kirjattujen havaintojen sekä palautteen avulla työntekijöiden ja luottamushenkilöiden näkemyksiä lapsivaikutusten arvioinnista.

Kyselyyn osallistui 19 työntekijää ja 21 luottamushenkilöä. Työntekijöistä kyselyyn osallistuivat kaikki LAVA:n esittelyhetkessä paikalla olleet. Luottamushenkilöistä yksi jätti kokonaan vastaamatta kyselyyn. Syy tähän ei koskaan selvinnyt. Kysely toimi yhtenä osana kehittämishankkeen arviointia ja sen kysymykset olivat avoimia. En kuitenkaan systemaattisesti analysoinut jokaista vastausta erikseen. Sen sijaan olen käsitellyt vastaukset kummankin vastaajaryhmän kohdalta erillään toisistaan ja tehnyt vastausten perustella kysymyskohtaisen yhteenvedon.

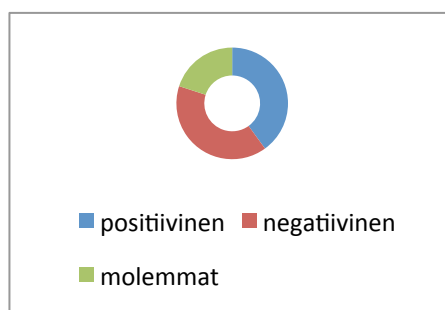
Työntekijöiden vastauksista selviää, että lapsivaikutusten arviointi oli suurimmalle osalle työntekijästä jo ennestään tuttu asia. Suurin osa heistä mainitsi joko lukeneensa aiheesta tai kuulleensa seurakunnan lapsiasiahenkilöltä aiheesta aikaisemmin. Jokainen työntekijä kertoi ymmärtäneensä lapsivaikutusten arvioinnin idean.



Kuvio 2. Työntekijät: Onko LAVA ennestään tuttu asia?

Kysymys, mitä ajatuksia lapsivaikutusten arviointi herättää, jakoi työntekijöiden mielipiteet. Kahdeksassa vastauksessa näkyi tässä kohtaa pelkästään jonkinlainen negatiivinen ajatus. Enemmistönä näissä oli työmäärän

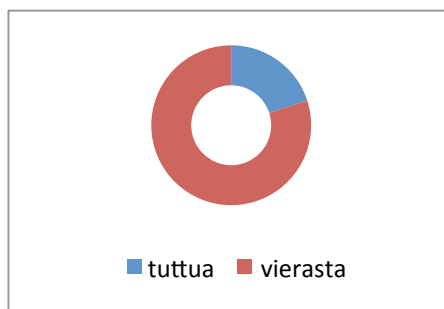
lisääntyminen ja byrokraattisuus. Vastauksissa mainittiin myös turhautumisen tunne sekä pohdittiin, voiko tällä tehdä jonkinlaista kiusaa päätöksenteon yhteydessä. Muutamassa vastauksessa kerrottiin sekä positiivisia että negatiivisia ajatuksia. Näissä vastauksissa kuvattiin huolestuneisuutta mahdollisista lisätöistä, mutta samanaikaisesti ajatuksen tasolla lasten ja nuorten mielipiteiden huomioimista pidettiin hyvänä asiana. Löytyi myös vastauksia, joissa nähtiin LAVA pelkästään positiivisesta näkökulmasta. Niissä koettiin lasten ja nuorten huomioiminen ja osallisuuden lisäämisen tulevaisuuden teoksi ja tärkeäksi asiaksi. Vastauksissa on huomioitu erityisesti se, että lapset ja nuoret ovat tulevaisuuden päätöksien tekijöitä seurakunnassa.



Kuvio 3. Työntekijät: LAVA:n herättämät ajatukset?

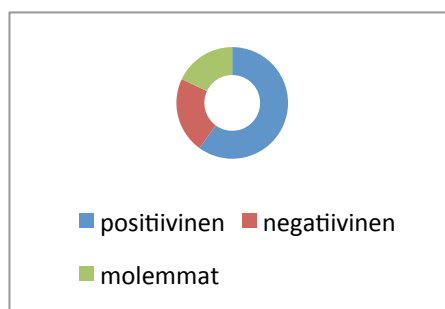
Kysymys, miten seurakunta hyötyy LAVA:sta, herätti erilaisia ajatuksia. Koettiin seurakuntalaisten jäsenyyden vahvistuvan sekä lasten ja nuorten mielipiteiden vihdoin pääsevän vaikuttamaan asioihin. Todettiin, että näin jatkossakin saadaan seurakuntaan jäseniä. Koettiin myös, että päätettävät asiat tulevat jatkossa perusteellisemmin käsiteltyä ja lapsiperheiden äänet tulevat paremmin kuulluksi. Kaikissa vastauksissa toivottiin myös, että lapsivaikutusten arviointia pidetään säännöllisesti esillä, varsinkin näin alkuvaiheessa, että opitaan sen käyttö osaksi työn arkea. Hyväksi paikaksi aiheesta muistutteluun mainittiin muutamassa vastauksessa työntekijäkokous.

Luottamushenkilöiden vastauksista näkyy, että lapsivaikutusten arviointi ei ole heille läheskään yhtä tuttu asia kuin työntekijöille. 21 vastaajasta vain kaksi kertoi kuulleensa siitä aikaisemmin. Kaikki vastaajat kokivat kuitenkin ymmärtäneensä lapsivaikutusten idean esittelyhetkessä.



Kuvio 4. Luottamushenkilöt: Onko LAVA ennestään tuttu asia?

Kysymys, mitä ajatuksia LAVA herättää nosti esiin erilaisia ajatuksia. Pienessä osassa luottamushenkilöiden vastauksia kuvailtiin jonkinlaista negatiivista ajatusta. Näitä olivat esimerkiksi byrokratian ja hitauden lisääntyminen päätöksenteossa. Arvioitiin myös, että seurakunnan taloudellinen tilanne vaikuttaa lopullisiin päätöksiin lapsen etua enemmän. Pohdittu oli myös sitä, miten vaikeaa lapsen etua on arvioida. Aluksi eduksi ajateltu asia voikin käänntyä haitaksi. Muutamissa vastauksissa kuvattiin sekä positiivisia että negatiivisia ajatuksia. Näissä vastauksissa pelättiin arvioinnin olevan pois käytännön työstä ja mahdollisuutta, että LAVA jäisi päättäjien sanahelinäksi. Mutta samalla todettiin asian olevan tarpeellinen ja päätöksiä selkeyttävä. Tärkeimmäksi asiaksi seurakunnassa koettiin kuitenkin evankeliumin levittäminen ja että päävastuu päätöksenteossa on aina aikuisilla. Suurin osa vastaajista mainitsi vain hyviä puolia lapsivaikutusten arvioinnista. Näissä vastauksissa koettiin iloa uuden sukupolven asioiden hoidon puolesta. Arvostettiin myös sitä, että lapset ja nuoret huomioidaan entistä aktiivisemmin kirkon päätöksenteossa. Koettiin myös, että lapsivaikutuksen arvioinnin avulla päätöksentekoon saadaan uusi näkökulma.



Kuvio 5. Luottamushenkilöt: LAVA:n herättämät tuntemukset?

Luottamushenkilöiden vastauksissa seurakunnan nähtiin hyötyvän lapsivaikutusten arvioinnista monella tapaa. Lasten ja nuorten osallisuus lisääntyy. Seurakunnasta voi tulla lapsiystävällisempi ja lapsiperheet paremmin huomioiva. Päätökset saavat erityistä painoarvoa, kun niitä tehdessä on toteutettu lapsen oikeuksien sopimuksen pykälä. Osaa vastaajista jäi mietityttämään, miten lapsivaikutusten arvioinnin toteutusta valvotaan ja kuka sitä valvoo. Toivottiin myös ettei lasten ja nuorten kuuleminen jää näennäisyyden tasolle. Luottamushenkilötkin toivoivat, että lapsivaikutusten arviointia pidetään säännöllisesti esillä heidän kokouksissaan. Toivottiin myös, että YK:n lapsen oikeuksista kerrotaan luottamushenkilöille jatkossa lisää.

Vastausten perusteella voi todeta, että tietämys lapsivaikutusten arvioinnista on lisääntynyt työyhteisössä ja luottamushenkilöiden keskuudessa. Jokainen kyselyyn osallistunut kertoi ymmärtäneensä esittelyn jälkeen mitä lapsivaikutuksen arviointi on. Tosin on huomioitava, että esittelyhetket eivät saavuttaneet kaikkia työntekijöitä eikä luottamushenkilöitäkään. 11 luottamushenkilöä jäi tavoittamatta kokonaan ja yksi paikalla ollut jätti vastaamatta kyselyyn. Työntekijäryhmästä jäi saavuttamatta esittelyhetkellä suurin osa, mutta lapsivaikutusten arvioinnin esite heillä on ulottuvillaan seurakunnan sisäisessä intrassa. On kuitenkin todennäköistä, että ne työntekijät, jotka olivat kuuntelemassa esittelyhetkeä ymmärtävät lapsivaikutusten arvioinnin kokonaisuuden paremmin.

Kehittämishankkeen tuotoksena valmistui **esite** lapsivaikutusten arvioinnista (Liite). Esitteen yleisilme on palautteen mukaan raikas ja siinä on huomioitu, että sen lukijat ovat seurakunnan työntekijöitä ja luottamushenkilöitä. Esite on auttanut sekä työntekijöitä että luottamushenkilöitä tutustumaan lapsivaikutusten arviointiin. Esitteestä käy myös ilmi, mistä lukija saa halutessaan lisätietoa lapsivaikutuksista. Siitä löytyy yhteystiedot Kirkkohallituksen LAVA -ohjeistukseen, Poikien ja Tyttöjen keskuksen ylläpitämään lapsivaikutukset.fi -sivustoon sekä Lapsiasiavaltuutetun lapsiasia.fi -sivuille.

Esitteessä on huomioitu, että lapsivaikutusten arviointi koskee kaikkia alle 18 – vuotiaita. Lasten näkökulman lisäksi siinä on huomioitu myös nuoret. Tämä näkyy esitteen kuvavalinnoissa ja nuorten kommentoissa seurakunnasta. Halusin pitää alusta asti selkeänä mielessäni, että nimestään huolimatta lapsivaikutusten arviointi koskee myös nuoria ja siksi nuorison kädenjälki oli saatava esitteeseen selkeästi mukaan.

Esitteeseen jäi myös vielä kehitettävää. Kaikki kuvat olisivat voineet olla paikallisia, nyt suurin osa niistä on ilmaisen kuvapankin yleiskuvia. Esiteluonnoksessa vielä näkyvästi mukana ollut YK:n lapsen oikeuksien artikla 12 jäi pois lopullisesta esitteestä tilan puutteen vuoksi. Pohtimaan jäin myös, olisiko sittenkin ollut järkevää laittaa esitteeseen myös LAVA:n tekemisen vaiheet, kohta kohdalta, mutta päädyin vaiheiden poisjättämiseen arvioidessani esitteen paisuvan liian laajaksi ja vaikeaselkoiseksi. Ajatellessani esitteen lopullista tarkoitusta eli lapsivaikutusten arvioinnin tunnettavuuden lisäämistä olen kuitenkin tyytyväinen siihen, että esite on enemmän ajatusten herättäjä eikä varsinainen ohje lapsivaikutusten arviointiin.

Esitteen onnistumista voi arvioida myös sen saaman huomion perusteella. Tampereen hiippakunnan kasvatustyö on ottanut esitteen osaksi hiippakunnan kasvatuksen lapsivaikutusten arviointia esittelevää materiaalikansiota netissä. Tämä ja monet positiiviset suulliset kommentit osoittavat, että esitteen sisältö on onnistunut ja graafisen ammattilaisen käyttö esitteen taittovaiheessa on varmistanut, että ulkoasu on sellainen, että se tukee sisällön toimivuutta.

Myös **lapsivaikutusten arvioinnin esittelyhetket** toteuttivat tehtävänsä tiedon jakamisessa. Kummassakin tilaisuudessa vallitsi kiinnostunut ilmapiiri ja huomasin, että lapsivaikutusten arviointiin haluttiin perehtyä. Työntekijöille pidetyssä esittelyhetkessä havainnoin kaksijakoisia tunnelmia. Toisaalta arvioitiin työmäärän lisääntyvän, mutta samalla iloittiin siitä, että lasten ja nuorten ääni pääsee kirkossa kuuluviin. Myös lasten ja nuorten mielipiteiden kuulemisen menetelmät mietityttivät. Eräs työntekijä kertoi minulle esittelyhetken jälkeen havainnostaan, että osalla työntekijöistä heräsi kiinnostus

aiheeseen vasta sitten, kun kerroin jonkin konkreettisten päätösesimerkin, jossa LAVA:a voidaan käyttää. Tämä havainto antoi minulle hyvän palautteen, jonka avulla osasin ottaa esittelyhetkessä luottamushenkilöille aikaisemmin konkreettiset esimerkit esille. Luottamushenkilöille pidetyn esittelyn jälkeen esitettiin vähemmän kysymyksiä, mutta erityisesti luottamushenkilöitä mietitytti, kenen vastuulla on valvoa lapsivaikutusten arvioinnin toteutumista päätöksenteossa. Tässä tilaisuudessa havaitsin hiljaisen, mutta kiinnostuneen ilmapiirin, mikä saattoi johtua siitä, että luottamushenkilöt olivat jo etukäteen tietoisia tulevansa koulutustilaisuuteen. Minulla oli myös puoli tuntia vähemmän aikaa asian esittelyyn kuin työntekijöiden kanssa ja siksi tilaisuus oli enemmän luentomaisempi kuin työntekijöiden tilaisuus.

Lapsivaikutusten arvioinnin tunnetuksi tekeminen seurakunnassa toteutui tämän hankkeen aikana, vaikka se ei tapahtunutkaan ihan alkuperäisen suunnitelman mukaan. Näin jälkepäin voi arvioida, että suunnitelma selkeytyi ja muokkautui prosessin aikana sitä mukaa, kun tietoisuus lapsivaikutusten arvioinnin asemasta kirkkojärjestyksessä kehittyi. Hankkeen tavoite lapsivaikutusten arviointia koskevan tiedon lisäämisestä työyhteisössä ja tietoa lisäävän esitteen tekemisestä toteutuivat niiden työntekijöiden ja luottamushenkilöiden kohdalla, jotka kohtasin esittelytilaisuudessa. Lapsivaikutusten arvioinnin tunnettavuuden lisäämisessä en kuitenkaan tavoittanut koko työyhteisöä. Kuitenkin suurin osa kasvatuksen työntekijöistä ja kaksi kolmesta luottamushenkilöistä sai tietoa asiasta ja heidän LAVA:n tuntemuksensa lisääntyi.

Kehittämishankkeen suunnitelmavaiheessa arvioidut riskit ja haasteet toteutuivat osittain hankkeen aikana. Riski siitä, että LAVA jää vain paperiksi arkistoon, ei toteutunut, koska kirkkojärjestyksen muutos velvoittaa tekemään lapsivaikutusten arviointia jatkossa jokaisen päätöksen valmistelussa. Haaste tiedon levittämisen hitaasta etenemisestä isossa työyhteisössä sen sijaan toteutui. Lähes sadan työntekijän seurakunnassa lapsivaikutusten arvioinnin tuntemus ei ole jokaista vielä saavuttanut. Esite on kuitenkin laitettu seurakunnan sisäiseen intraan ja on siellä jokaisen työntekijän ulottuvilla jatkossakin. Myös lisätyömäärän pelkäämisen haaste toteutui, sillä se näkyy työntekijöiden ja luottamushenkilöiden näkemyksissä selkeästi.

Hankkeen eettisyyden arviointiin vaikuttaa se, että hankkeen toteuttaja on itse työntekijänä kyseisessä seurakunnassa. Väistämättä oma asemani työyhteisön jäsenenä ja vielä melko uutena työntekijänä vaikuttaa jonkin verran esimerkiksi vastauksiin kyselyssä. Oman toimintansa objektiivinen arviointi on hankalaa ja kirjoitinkin kaikki saamani suulliset palautteet ylös itselleni, että osaisin suunnata hankkeen kulkua oikeaan suuntaan ja huomioida omat kehittämiskohtani. Kyselyä esitellessäni olen kertonut, että se tulee olemaan osa opinnäytetyötäni ja siihen vastataan anonyymisti.

Myös keskustelu lapsen ja nuoren edun huomioimisesta seurakunnassa on lisääntynyt. Tämän olen havainnut siitä, että monessa työntekijäkokouksissa on minulta kysytty onko esillä nousseella asialla lapsivaikutuksia. LAVA:n innoittamana on myös ehdotettu kirkkorakennukseen muutoksia, jotta lasten paikka tulevan remontin yhteydessä siirtyisi lähemmäs kirkon etuosaa.

Kehittämishanke tulee jatkumaan seurakunnan oman lapsivaikutusten arvioinnin työryhmän perustamisella ja oman lapsivaikutusten arvioinnin toimintakäytäntöjen luomisella. Myös varsinaisen lapsivaikutusten arvioinnin suorittamista jonkun päätöksen osalta tullaan harjoittelemaan.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Lapsivaikutusten arviointi on melko uusi asia suomalaisessa yhteiskunnassa. Uusi kirkon täydentävä määräys lapsivaikutusten arvioinnista asettaa seurakunnat eturiviin tarkastelemaan ja opettelemaan lapsivaikutuksen arviointia sekä toteuttamaan lapsen oikeuksia maassamme. Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila (2011) totesi Pro gradu -tutkielmassaan, että jos uusi lakiesitys menee läpi, kirkosta tulee lapsivaikutusten arvioinnin edelläkävijä ja suunnannäyttävä muihin julkishallinnollisiin tahoihin verrattaessa. Uusi säädös on nyt voimassa seurakuntien päätöksenteossa, mutta paljon työtä on edessä ja kirkolla on opittavaa myös muiden tahojen lapsivaikutuksen arvioinnin selvityksistä ja menetelmistä.

Kehittämishanke antaa vihjeitä edessä olevan työn määrästä yksittäisessä seurakunnassa lapsivaikutusten arvioinnin käynnistämisessä. Aivan aluksi on saatava työntekijät ja luottamushenkilöt tietoiseksi lapsivaikutusten arvioinnista. LAVA-esitys ja erilliset esittelyhetket auttavat kokonaisuuden hahmottamisessa. Kyselyn tulokset kertovat, miten vähän luottamushenkilöt tiesivät lapsivaikutuksen arvioinnista ennestään, ja osa työntekijöistäkin kuuli siitä esittelyhetkessä ensimmäisen kerran. Esiteltäessä uutta asiaa täytyy sen sisäistämiseksi antaa myös aikaa. Vähitellen päästään lähemmäs lapsen ja nuoren etua entistä paremmin huomioivaa seurakuntaa. Lasten ja nuorten etua on myös se, että lapsivaikutusten arviointi lisättiin kirkkojärjestykseen, sillä jos LAVA olisi jäänyt vain suosituksen tasolle, se olisi voinut jäädä monessa seurakunnassa tekemättä.

Lapsivaikutusten arviointi vaatii selkeitä rakenteita tuekseen. Toikan (2008) kuntahankkeen raportti tukee tätä ajatusta. Sen mukaan lapsivaikutusten arviointi vaatii säännöllisyyttä ja selkeitä rakenteita onnistuakseen. Myös päättäjien vuorovaikutus lasten ja nuorten kanssa onnistuu parhaiten, jos sille on luotu hyvät puitteet. Tulevaisuudessa seurakunnan toiminnassa voisi olla vuosittain luottamushenkilöiden ja lapsiperheiden sekä nuorten yhteisiä tapaamisia, joissa seurakunnan asioita pohdittaisiin yhdessä. Siellä lasten

näkökulmaa kysyttäisiin heidän vanhemmiltaan ja nuorten ajatukset kuultaisiin suoraan heiltä. Tämän tyyppisistä työpajatyöskentelyistä löytyy kunnan puolelta esimerkkejä. Toikan (2008) raportissa todetaan myös, että aikuisen asenne vaikuttaa merkittävästi siihen kuinka helpoksi tai vaikeaksi lasten ja nuorten mielipiteiden selvittäminen koetaan. Seurakunnassakin tulee vielä käyttää aikaa käsityksien muokkaamiseen lapsivaikutuksen arvioinnin hyödyllisyydestä. Tämän johtopäätöksen voi huomata kyselyn tuloksista, sillä kaikkiaan siihen vastasi yhteensä 40 seurakunnan työntekijää ja luottamushenkilöä. Kaikista vastaajista kolmelta kolmelta mainitsi lapsivaikutuksen arvioinnin herättävän heissä enimmäkseen negatiivisia ajatuksia. Tämä asettaa haasteen seurakuntien lapsiasiahenkilöille tavasta, jolla lapsivaikutusten arvioinnista työyhteisölle kerrotaan. Asia täytyy esittää hyvin perustellen, jotta kaikki työntekijät ja luottamushenkilöt pystyvät näkemään lapsivaikutusten arvioinnin seurakuntaa rikastuttavana asiana.

Lapsivaikutusten arviointi tulee tuottamaan arvokasta tietoa lasten, nuorten ja heidän perheidensä toiveista ja odotuksista seurakuntaa kohtaan. Tietoa saadaan lasten ja nuorten mielipiteiden kysymisen yhteydessä. Seurakuntalaisten mielipiteiden selvittämisen määrä tulee kasvamaan lapsivaikutusten arvioinnin myötä. Näin lasten ja nuorten osallisuus lisääntyy ja lapsiperheiden tarpeet huomioidaan entistä paremmin toiminnassa ja päätöksenteossa. Myös THL:n julkaisema (2010) lapsiarvioinnin työväline kunnille tukee tätä johtopäätöstä. Siinä painotetaan päätöstä varten kerätyn tiedon seuraamista jälkikäteen. Saatua tietoa pystyy hyödyntämään tulevaisuudessakin lasten ja perheiden hyväksi.

Lapsivaikutusten arviointi lisää seurakunnassa joidenkin työntekijöiden, erityisesti kasvatuksen työntekijöiden työmäärää. Tämä johtuu siitä, että lapsivaikutusten arvioinnin yhteydessä, viimeistään lapsen ja nuoren mielipiteen kysymisen kohdalla, tarvitaan kasvatuksen alan ammattilaisten osaamista ja menetelmiä lasten ja nuorten mielipiteiden selittämiseksi. Kun mietitään miten lasten ja nuorten mielipide selvitetään, voidaan myös samalla keksiä uusia menetelmiä osallisuuden lisäämiseen. Kyselyn tuloksissa näkyvä lisätyönmäärän kokemus voidaan osaksi minimoida seurakunnan organisaation

selkeillä tehtävänkuva- ja rakennelinjauksilla. Tämä lisää yli työalarajojen yhteistyötä ja LAVA voi olla se asia, joka yhdistää esimerkiksi lapsi- ja nuorisotyön työmuotojen työskentelyn mielekkäästi yhteisen kasvatuksen työalan alaisuuteen. Seurakunnan jo olemassa olevat struktuurit voidaan myös ottaa LAVA:n tueksi ja kirkkohallituksen LAVA-ohjeistus kehottaakin toteuttamaan päätösten jälkiseurantaa vuosittaisen toimintakertomuksen teon yhteydessä.

On hyvä asia, että seurakunnan työntekijät pääsevät entistä enemmän kysymään lasten, nuorten ja heidän perheidensä mielipiteitä. Lapsivaikutusten arviointi toimii tulevaisuuden rakentamisen välineenä. Lapset ja nuoret ovat kirkon tulevaisuus ja heidän tasa-arvoisen jäsenyytensä korostaminen tekee seurakunnan päätöksistä ja toiminnasta seurakuntalaislähtöisempiä. Tärkeää on myös huomata, että näin tekemällä kirkko toteuttaa omia strategisia tavoitteitaan, omaa teologiaansa ja käytännön tasolla pitää huolta siitä, että YK:n lapsen oikeuksien sopimusta toteutetaan.

Tutustuminen tutkimuksellisen kehittämistyön teoriaan lisäsi kehittämistyön kokonaisuuden selkeyttämistä ja antoi minulle ideoita jatkossakin tarttua kehittämistyöhön uudella tavalla varmuudella. Kehittämishankeen johtaminen antoi kokemuksen siitä, mitä kaikkea pitää huomioida ja tehdä, jotta hanke etenee ja kaikki sen osa-alueet tulevat huomioiduksi. Tämä hanke muistutti myös huomioimaan entistä enemmän palautteen ja mielipiteiden kysymisen tärkeyttä. Lapsivaikutusten arviointi on nyt alkanut ja sen tekemistä kehitetään jokaisessa seurakunnassa. Tulevaisuuden kirkko on sen myötä entistä enemmän lasten ja nuorten toiveiden ja tarpeiden mukainen.

LÄHTEET

- Alila, Kirsi 2011. Lapsivaikutusten arviointi - kansallisia ja kansainvälisiä näkökulmia. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2011:7. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto.
- Aula, Maria Kaisa 2011. Lapsen paras aikuisen velvollisuutena. i.a. Viitattu 31.1.2015
<http://www.lapsiasia.fi/nyt/puheenvuorot/kirjoitukset/kirjoitus/-/view/1569121>
- Hakalehto-Waino, Suvianna 2014. Suomi polkee lapsen oikeuksia varhaiskasvatuksessa. Korkeakivi Riitta (toim.) i.a. Viitattu 13.4.2014
<http://www.oaj.fi/cs/Satellite?c=Page&pagename=Educamesut%2FPage%2Foajwwwjuttusivu&cid=1398855777205&juttuID=1398855778880&p=1398855777190>
- Heinämäki, Liisa & Kauppinen, Tapani 2010. Lapsivaikutusten arviointi kuntapäätöksissä. Työväline kunnille lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseen sekä palveluiden suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Helsinki: THL.
- Kangasalan seurakunta, hallinto, päätöksenteko ja toimitilat i.a. Viitattu 7.2.2015
<http://kla.fi/hallinto/seurakunta-pahkinankuoressa/>
<http://kla.fi/yhteystiedot/toimitilat/>
<http://kla.fi/hallinto/paatoksenteko/>
- Karlsson, Liisa 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa Liisa Karlsson & Reeli Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 17–51.
- Kurttila Tuomas 2011. Vuoden 2009 kirkolliskokouksen päätös lapsivaikutusten arvioinnista. Käytännöllisen teologian Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lansdown Gerison 2010. The realization of children's participation rights: Critical reflections. Teoksessa Percy-Smith, Barry & Thomas Nigel

- (toim.) A Handbook of children and young people's participation. Perspectives from theory and practice. UK: Routledge.
- Lapset seurakuntalaisina 2013. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen Julkaisuja 2013:1. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Lapset ja seurakuntapäätöksenteko -esite i.a. Viitattu 13.4.2014.
<http://www.kirkonrotta.fi/attachments/kirkonrotta.fi/lapsetjaseurakunnallinenpaatoksenteikonetti.pdf>
- Lapsi on osallinen 2008. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisen asiakirja. Helsinki: Kirkon kasvatus/nuorisotyö Kirkkohallitus.
- Lapsivaikutukset. Lapsiasiahenkilö. i.a. Viitattu 7.2.2015
<http://www.lapsivaikutukset.fi/lapsiasiahenkilot>
- Lapsivaikutusten arviointi Suomen ev.lut.kirkossa 2014. Luonnos ohjeistuksesta lapsen edun edistämiseksi. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015. Suomen ev.-lut.kirkon julkaisuja 21. Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Nieminen, Liisa 2000. Lapsen oikeuksien sopimus – huomioita Suomen lainsäädännöstä. Teoksessa Jussi Honkanen ja Jaana Syrjälä (toim.) Lapsen oikeudet. Suomen YK:n julkaisusarja nro 31. Helsinki: Suomen YK, 36–45.
- Ojasalo Katri; Moilanen Teemu & Ritalahti Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Tilastokeskus, Kuntatiedot. Kangasala i.a. Viitattu 7.2.2015
<http://www.stat.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/211.html>
- Taskinen, Sirpa 2006. Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioiminen. Helsinki: Stakes.
- Toikka, Sirpaleena 2008. Lapsivaikutusten ennakoiminen ja arviointi. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus raportteja 13/2008. Jyväskylä: Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Tuomisto Tiina, Korhonen Mari & Viljanen Mia 2014. Mitä haluaisit tehdä kerhossa? Lapsen kuulemisen menetelmiä. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Artikla 12. Viitattu 11.1.2015.
<http://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

LIITE



Kirkkoillamme LAVA-ohjelmaa käyvä suostuu osallistumaan osaksi 8/10aa

Lisätietoja: seurakunnan lastenohjelmasta Mari Sunell mari.sunell@outi.fi

Hyväksytty kirjaus ja viikkopöytä: www.kirkkot.fi www.kuorimies.fi

Tuulet ja nuoret näkyvät Kangasalan seurakunnassa joka toinen vuosi ja vuosittain nuorisotilillä.

Mikä ihmeen LAVA?

Lapsivaikutusten arviointi eli LAVA on työntekijän ja luottamustahenkilön työkalu, ja menetelmä, jonka avulla parannetaan lapsien ja nuorten elämäntilanteita sekä päättökäyttöön ja toimintaan. Mitään vaikuttamista päätöksentekoon on alle 18-vuotiaiden lapsien ja nuorten?

Kirkko hyppää vauhdilla mukaan!

1.1.2015 asti voimaan kirkkojärjestyksen suositusten, joka edellyttää lapsivaikutusten arviointia kirkollisten päätösten edellä.

Yhteistyössä on voimaa!

- ottaa lapsien elämäntilanteita päätöksissä
- ottaa lapsien mielipiteitä huomioon
- ottaa lapsien ohjelmien toteuttamista kirkossa kirkon elämäntilanteita ja toimintaa

23.10.2015
Toukokuisen kokouksen

Lapsen elämäntilanteita kirkollisen seurakunnan on päätöksissä valmisteltava avoimena ja osittain kuultavana sen vaikutukset lapsien ja nuorten elämäntilanteisiin. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja ottaa huomioon mielipiteensä päätöksenteon aikana.

Mikä on seurakunta?

- seurakunnan puoli painaa täällä - 10/10 0-1
- seurakunta on se, josta tulla on kukaan - 10/10 0-1
- kirkko - 10/10 0-1
- kirkon ja seurakunnan puolesta - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1

Kotona kirkko on?

- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1

Sallikaa lasten tulla!

Lapsivaikutusten arviointissa yhdistyy kirkon oma lausumakäytäntö, lapsen oikeudet ja hyvä hallintotapa. Arviointi ei tarkoita velvoitetta tehdä mitään lapsen etujensa puolesta, kun ei ole tarvetta tehdä mitään lapsen etujensa puolesta.

Kirkkomme toimii parhaiten kaikin ja lämpimällä tavalla.

Lapsilla on oikeus tulla kuulluksi ja ottaa huomioon mielipiteensä päätöksenteon aikana. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja ottaa huomioon mielipiteensä päätöksenteon aikana.

Kivoina perheen kanssa?

- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1

Relua on?

- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1



Sinä päätät paljosta!

Seurakuntamme työntekijät ja luottamustahenkilöt tekevät jatkuvasti päätöksiä, jotka vaikuttavat välillisesti tai suoraan lapsien ja nuorien elämään. Esimerkiksi valitsemalla päätökset rahoituksesta, resursseista, seurakunnan tiloista tai toimintatavoista.

Käytännössä päätöksien edellä perheiden:

- ottaa lapsien elämäntilanteita päätöksissä
- ottaa lapsien mielipiteitä huomioon
- ottaa lapsien ohjelmien toteuttamista kirkossa kirkon elämäntilanteita ja toimintaa

Tuntosarvet pystyyn!

Lapsivaikutusten arviointi on työkalu, jolla seurakunnan työntekijät ja luottamustahenkilöt voivat ottaa huomioon lapsien ja nuorten elämäntilanteita päätöksenteon aikana.

Toivon seurakunnalta?

- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1
- kirkon elämäntilanteita - 10/10 0-1

